

כ"ה אדר א' ה'תשפ"ב		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	16:54	18:10	
ת"א	17:15	18:12	
חיפה	17:04	18:10	
באר שבע	17:16	18:12	

אירון של צהלו

פרשת "ויקהל" שבת שקלים

עם רדתו של משה מהר סיני ושני לוחות העדות בידי (הלוחות השניים), מכנס משה את בני ישראל ומצווים על הקמת המשכן. **"ויקהל משה, את- כל-עדת בני ישראל--ויאמר אליהם: אלה, הדברים, אשר-צוה ה', לעשות אתם."** (ל"ה, א') אך טרם מתן הפירוט וביצוע התכנית המלאה, רגע לפני מסע ההתרמה – משמיע משה רבנו באוזני העם את ההתראה הבאה: **"ששת ימים תעשה מלאכה ויום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל-העשה בו מלאכה יומת. לא-תבצעו אש פכל משבתים ביום השבת."** (ל"ה, ב'ג')

מצוות שבת – זו שסיימה את ציווי מלאכת המשכן בפרשת "כי תשא", נמצאת בראש הציווי של משה רבנו לישראל. בשני המקרים היא באה ללמד כי מלאכת המשכן אינה דוחה שבת, אך בשונה מהציווי למשה בה היא מהווה מעין הערת הסתייגות ביחס למצוות עשיית המשכן, מופיעה היא כאן כהוראה ראשונה בחשיבותה, המגדירה את זמן העשייה ואת זמן השביתה, וממנה יש ללמוד את חשיבותה הרבה.

בפיוט לכה דודי, הנאמר בתפילת קבלת שבת בליל שבת (נתחבר על ידי הרב המקובל שלמה אלקב"ץ מצפת, בזמן הרמ"ק והאריז"ל), נכתב בבית השני: **"לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה, מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחלה."**

כחלק מהפיוט המדבר בכללות על מעלת ותפארת השבת, משפט זה מבאר שלמרות שהשבת הינה ה"דבר" האחרון שאלוקים ברא, סוף למעשה בראשית, אבל בדרגתה היא "תחילה", דהיינו, נעלת היא בחשיבותה מכל הבריאות והימים שלפני כן, והייתה במחשבה מתחילה.

במדרש מובא משל לפשט זה: משל למלך שעמל, בנה, הכין, וערך, חופת חתונה לבנו, ורק לאחר שהכל היה מוכן, חסר היה רק הכלה, אך ברור שהכלה זה עיקר החתונה.

היה זה בעיצומה של מלחמת העולם השנייה, כשאירופה כולה נרמסה תחת מגפי הקלגסים הנאצים, שהשליטו בכל מקום אימה ופחד. גם צרפת הגדולה נפלה בקרב והובסה בפני הצבא הגרמני, שהקים בה את מה שכונה 'שלטון וישי' - השלטון שעל שולט בצרפת בתקופת המלחמה. כדרכם של הנאצים בכל מקום בו דרכה כף רגלם, גם בצרפת החלו מיד בהצרת צעדי הציבור היהודי. כל מי שנמצא ברחובות צרפת ולא היה שייך לעבודה כלשהי בשירות המשטר הנאצי - חרץ בכך את דינו להישלח ברכבות המוות לאחד ממחנות ההשמדה. הדרך היחידה לשרוד את התנאים הקשים באותה עת, היתה להתקבל לעבודה במפעל כלשהו, שתוצרתו משמשת את הנאצים, וכך ניתן היה לזכות בחיים.

באותה תקופה, נשים ונערות יהודיות רבות התקבלו לעבודה במתפרות שונות ברחבי פריז, מה שהעניק להן למעשה אשורת חיים. אחת מהנערות הללו היתה נערה צעירה בשם תמר קורנפלד, לימים הרבנית הצדקנית, אשת חבר לגאון הגדול רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל. הנערה שמחה על שהצליחה להתקבל לעבודה, והחלה לבוא מדי יום יום לעשות את מלאכתה במפעל.

והנה באחד הימים, קרא מנהל המפעל לכל העובדות, וקבע כי העבודה תימשך בכל ימות השבוע, כולל יום השבת רח"ל. מיד החלה תסיסה בין הנשים היהודיות שעבדו במקום, היעלה על הדעת כי תיאלצה לחלל שבת! האם אישה או נערה יהודיה יכולה להסכים לכך?!

מנהל המפעל שם לב לכך, ומיד קם והכריז בטון נחרץ: 'אישה שאינה מתעדת לעבוד בשבת - שתקום ותעזוב את המפעל עוד היום! אינני מוכן להחזיק כאן עובדות שעובדות ששה ימים בשבוע בלבד!'

המנהל ידע היטב מה משמעות האיום, והיה בטוח כי הוא יעשה את שלו... כל בר דעת הבין שעזיבת המפעל - הינה למעשה בחירה מרצון בחיי בריחה, רדיפה ונדודים, מפחד השלטון הנאצי. שהות בצרפת בלי תעודת עובד - כמוה כהזמנה לנסיעה מהירה ברכבות המוות, בואכה מחנות ההשמדה! הנשים שמעו את האיום, ונרעדו. בצער רב ובכאב לב נוראי נאלצו להסכים לתנאים הקשוחים של מנהל המפעל, ולהסכים לעבוד שבעה ימים בשבוע. כולן, חוץ מנערה אחת...

היא ידעה את המשמעות, הבינה את הסיכונים. ובכל זאת, האמונה שבערה בתוכה וכוחות נפשה לא הסכימו לכך שתעבוד בשבת, בכל מחיר שבעולם. היא ידעה שהיא נוטלת על עצמה סיכון לא פשוט ומחיר אישי לא קל - אבל בחרה מרצון לקום ולעזוב את מקום העבודה שהבטיח מחסה בטוח ומוגן! כראות המנהל את אומץ ליבה וגבורתה של הנערה היהודיה, הודיע כי הוא מוותר רק לה על חובת העבודה בשבת. 'לאחר שראיתי עד כמה בוערת בה האמונה בדתה היהודית ועד כמה היא מוכנה להקריב ולהתמסר למענה - אני משחרר אותה מכל עבודה בשבת, והיא תוכל להישאר במפעל במתכונת עבודה ששה ימים בשבוע בלבד!' (כאיל תערוג)

ויש להבין; לפי שהקב"ה ברא את העולם בשישה ימים, וביום השביעי שבת ממלאכתו – כאשר אנו נוהגים כן ושובתים ביום השביעי - בכך אנו מודיעים כי אנו עמו של הקב"ה ומעידים כי הוא ברא את העולם.

וזוהו בסיס האמונה, **לדעת שיש בורא שברא את העולם והוא מנהיג אותו.**

מסופר, שבמוצאי שבת אחד ראה ה'חפץ חיים' כי יש מי מהמתפללים שרוחם קצרה והם ממהרים להתפלל מיד עם יציאת השבת ולפנות לענייני החולין שלהם. אמר להם: "הלוא כל העמל והיגיעה שלנו בששת ימי החול באו מפני הקללה שנתקלל אדם הראשון 'פָּצַעַת אֶפְדִּיךָ תֹאכַל לֶחֶם', ואילו השבת נתברכה בברכת ה', שאין בה טורח ועמל וכל-כולה עונג ומנוחה. 'אם-כן, ראוי לכל מי שיש בינה בליבו להקדים לקבל עליו את השבת ולהתאחר ביציאתה ככל האפשר, כדי לצמצם את הקללה ולהרחיב את הברכה. מה ההיגיון להישאר בתוך הקללה עד הרגע האחרון ולמהר לחזור אליה מיד ברגע יציאת השבת?!"

לכן ככול שנתכונן, נאריך ונהדר את השבת ומצוותיה, אנו מעידים על בורא העולם ומנהיגו, וזוכים לברכתו.

הסיפור המצמרר הבא, מספק הצצה לכבשונו של עולם – לחדר הדיונים בבית דין של מעלה, אותו סיפר הגאון **רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל**, חתן פרס ישראל ופרס הרב קוק לספרות תורנית. וזה דבר המעשה: בשבת הרידב"ז (הרב יעקב דוד וילובסקי), מגאוני דורו, על כס רבנותו, חלה במחלה קשה ונוראה, אשר כל באיה לא ישובן. חלוש וחולה שכב במיטתו, כאשר הרופאים כבר נואשו ממנו והורו לבני ביתו להיערך לפרידה מאביהם האהוב.

לפתע נעצמו שמורות עיניו, והוא נרדם. בחלומו, הוא רואה כי בית דין של מעלה מכונסים בשעה זו לדיון בעניינו, ונמנו וגמרו לסלקו מהעולם הזה ולהעלותו לישיבה של מעלה. מתוח וחרד הוא מביט בחלומו בדיינים שאינם אלא מלאכים טמירים, כיצד הם פוסקים פסוקים לסלקו מהעולם וכבר רצו לחתום את הגזירה...

לפתע, אץ רץ ממרחקים מלאך אחד, וטענה כבודת משקל בפי. 'הן הרידב"ז משמש גם גבאי צדקה, ומי ידאג לצרכי העניים, יטרח לקושש עבורם צדקה לשבתות וחגים, לקמחא דפסחא ולהכנסת כלה, אם יסתלק מהעולם בטרם עת? מי ימחה דמעת אלמנה ומי יעניק מחיה ליתום, אם חלילה הרידב"ז יסתלק זה עתה? טען המלאך.

דנו הדיינים בטענת אותו מלאך, והעלו אל שולחן הדיינים מאות טונות של מצות ובשר, מזון ומחיה, שעתידי הרידב"ז לחלק. אלא ששמחת הרידב"ז על הפיכת רוע הגזירה היתה מוקדמת מדי, כאשר החליט בית דין של מעלה כי את מקום הרידב"ז ימלא גבאי צדקה אחר, ואין די בטענה זו להשאירו בעולם הזה... שוב השתרר שקט מתוח באולם הדיונים, ודייני בית דין של מעלה חזרו ופסקו את פסוקים הקשה...

אך בטרם תיחתם הגזירה, שוב נרשמה התפתחות מפתיעה. ממרחק גדול עוד יותר הגיע מלאך נוסף, שתפקידו באחריותו על העתיד לקרות. 'לא ניתן לסלק את הרידב"ז, טען המלאך, 'הרי הוא עתיד לחבר פירוש מקיף על הירושלמי, אוצר כלי חמדה מוקדמת מדי, כאשר החליט בית דין של מעלה כי לתורה. אם ילקח מהעולם עתה, מי יזכה את עם ישראל ואת התורה בפירוש הנפלא הזה?'

בחלומו, הרידב"ז רואה את תוכניתו לחיבור על הירושלמי, ומבין שזו פוליטת החיים שלו. הרי בזכות הפירוש הזה, תיכף ומיד יקבעו הדיינים כי יוכל להשאר בעולם הזה..., אלא שגם עתה היתה השמחה מוקדמת מדי, כאשר קבעו הדיינים כי את החיבור על הירושלמי יכול לחבר גאון אחר, ואין זו סיבה מספקת להותירו בין החיים...

לפתע נוצר רעש גדול, ומלאך שבתי אחד הופיע בהדרו. 'אמת ויציב כל טענותיכם', פתח ואמר, 'אך לטענה שלי לא תמצאו תשובה. הן הגאון הרידב"ז נוהג להניח כבר ביום חמישי את המפה השבתית על השולחן, ומקבל את פני השבת בשולחן ערוך בעוד היום גדול. זו לא זכות פשוטה, זו זכות שראוי להעניק למקפיד עליה עוד כמה שנות חיים טובות...'. ואכן, לאחר דיון ממושך, קבעו דייני בית דין של מעלה, כי מנהגו הקדוש של הרידב"ז להקדים את פני שבת ראוי, והגון להעניק בעבורו חיים במתנה! כשהתערר הרידב"ז מהחזיון השמימי הטמיר, העיד על דבר החלום ולקחו החשוב, על כי בזכות הקדמת קבלת השבת זכה לחיים ארוכים, לעלות ולהשתקע בארץ ישראל, להפוך לרב העיר צפת ולחבר את פירושו הנודע על הירושלמי.

כשסיים הרב אברמסקי את הסיפור המפעים, היה קורא בהתפעלות: 'הביטו וראו! גאון רב זכויות כהרידב"ז, לפניו עתיד מזהיר כרבה של צפת וכמחבר פירוש על הירושלמי, ומאחוריו עבר עשיר של עסקנות צדקה כבירה – וכל אלה לא הועילו לו לזכות חיים במתנה! רק הזכות הזו – עוררה רעש בשמים, רק זכות הקדמת קבלת השבת, היא שעמדה לו לזכות בחיים חדשים!

הכנות רבות נדרשות לקיום השבת, אך ההכנה העיקרית והחשובה ביותר לשבת קודש, היא **האחדות והשלום בבתי ישראל**. וידוע, שיש קליפה מיוחדת המסית לכעס וקפיצת דווקא לפני השבת, ומביא "חשכה" בבתי ישראל ולבלבבותיהם. יש להתגבר מאד על קליפה זו, ולהשכיח השלום בבית, ועל כך ממשיך הכתוב וצווח ומזהיר מאוד!

"לא-תבערו אש, בכל משבתיכם, ביום השבת." (שם, ג')

"הבערה" היא אחת מל"ט המלאכות האסורות בשבת, ואומרים חכמים, שהכתוב הוציאה מן הכלל ופירט אותה כאן לחוד לרמוז שהכוונה בזה בפנימיות התורה, שלא להבעיר חלילה בתוככי מושבות לבו ונפשו את אש הכעס, כמובא בתיקוני הזוהר (תקון מ"ח) ושל"ה הק' (שבת נר מצוה לב). רק להקהיל ולאחד בני ביתו בשלום ובאחדות, ולהכניס מידת השלום בבית, כאיש אחד בלב אחד.

באופן זה מפרש **המהרש"ל** זצוק"ל, גם את הפסוק הראשון מפרשתנו, ואומר, שתיבות "אֵלֶּה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר-צִוָּה ה' מוֹסְבוֹת עַל הָאָמּוֹר לִפְנֵיהֶם, וְכִי יִשְׁעוּר הַכֹּתוֹב: "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה, אֶת-כָּל-עַדְתְּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – שהקיל ואיחד את כל ישראל יחדיו – "וַיִּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֶּה, הַדְּבָרִים", שפעלתי עתה באיחוד ובכניס לב כל ישראל, זהו "אֲשֶׁר-צִוָּה ה', לַעֲשׂוֹת אִתְּם" – ועבודת מלאכה זו של השלום והאחדות נוהגת בכל ששת ימים, כדי להגיע מתוכה אל "בְּיָוִם הַשְּׁבִיעִי יִקְהָה לְכֶם קֹדֶשׁ שֶׁבֶת שֶׁתֹּתוֹן לָהּ".

את הסיפור שלפנינו, סיפר נכדו של הגאון רבי משה קליערס זצ"ל, רבה של טבריה: "מידי שנה בשנה, ביום היארצייט של אבי, הרב משה קליערס, היה מגיע לציון יהודי זקן, שהטריח את עצמו מירושלים, בנסיעה קשה של הימים ההם, אל הקבר שבבית הקברות העתיק בטבריה. באחת השנים ניגשתי אליו, ושאלתיו לסיבת טרחתו המרובה מידי שנה, כאשר אין הוא מבני המשפחה, וגם לא מתושביה של טבריה, אם כן, בוודאי ישנה סיבה מיוחדת לבואו. כנראה, ומסתתרת כאן עילה מעניינת, שתשפוך אור נוסף על גדלותו של הסבא, ששבת. הזקן נענה ברצון לפנייתי, ופתח בסיפור: לפני שנים בהיותי אברך צעיר, נפגע הישולם ביתי אצלנו, וכטבעה של מחלוקת, הכעס והמרירות חלחלו פנימה יותר ויותר, ורק יצרו עוד ועוד מריבות. הדברים החמירו והלכו, עד שהגיע יום בו לא יכולתי לסבול יותר את הייסורים והמרירות, והחלטתי שעלי לקחת מעט הפוגה. קמתי אפוא, ארזתי את מזוודתי והפלגתי אל טבריה הרחוקה, גם בשביל צורך מנוחת הנפש והחלפת הכוחות, אבל בעיקר כדי להתבונן ביני לבין עצמי בכל הסיפור הזה, לאיזה כיוון עלי לפנות... האם בכלל ניתן להשכיח שלום בית? ביני לבין אשתי, או שמא חלילה אפסה כל תקווה. הגעתי לעיר טבריה, שכרתי דירה קטנה לתקופה קצרה, פרקתי את מזוודתי, וסידרתי את חפצי האישיים. הדירה הייתה יפה ונחמדה, וגם שקטה ושלוה. מחלונות הבית נשקפה הכינרת פרושה ככינור, עם מימיה השקטים והמרגיעים, שבסגולתם ליישב דעתו של אדם, ולהביאו למנוחת הנפש – שמא הייתי זקוק לה באותה עת.

לאחר שהיה הכל מסודר כראוי וכיאות, יצאתי להתפלל מנחה ומעריב בבית הכנסת המרכזי של העיר. בסיום התפילה ברכני רב העיר הרב קליערס זצ"ל, בברכת "שלום עליכם" לבבית, כדרכו בתור הרב הראשי לקרב את האורחים המגיעים אל העיר. פעמים רבות היה מצליח בדרכי שיחות נועם אלו, לסייע לאורחים במטרת בואם, בכל מיני דרכים ואופנים שהיו ברשותו. גם במקרה שלי – ממשיך הזקן בסיפורו, פתח עמי הרב בשיחה נעימה. כששמע שמדובר באורח מירושלים עיר הקודש, שמח מאוד. "והיכן כבודו מתאכסן פה בטבריה?", שואל הרב. סיפרתי לו על הדירה הצנועה והנחמדה שהשגתי במחיר לא יקר, שמתאימה מאד לתקופת מנוחה קצרה.

על הצרות הרבות שלי, ועל 'שלום הבית' המעורער, כמוכן לא סיפרתי לו. גם הרב הפיקח, לא חיטט יותר מידי, לשאול על הסיבות שאילצו אותי לקום ולעזוב את ירושלים, ולהרחיק עד טבריה. הסיפוקה לו עצם העובדה, שיש לנו כאן אורח יקר מירושלים קרוא דשומריא, ועל כך גדלה שמחתו. לאחר אתנחתא קלה, פונה אלי הרב: "בצעם מדוע לא תבוא ללון אצלי בביתי, הרי שכירת דירת הנופש שמצאת עולה לך מחיר לא מבוטל, ומדוע לא אזכה אני וביתי במצוה כה חשובה, של הכנסת אורחים? אצלנו, אומר הרב בחיך כובש, תוכל להנות ממנוחה נעימה ושקטה, לא פחות מאותה דירת חמד שמצאת! ואולי גם נוכל ללמוד קצת יחדיו, וכך תוכל להעביר כאן את היחופש שלך בטוב ובנעימים, וללא הוצאה כספית מיותרת!"

האמת, מספר האישי, מתחילה לא נראתה לי הצעתו של הרב, רציני קצת פרטיות ושקט, אחר התקופה הקשה והסוערת שעברה עלי חפצתי להיות יותר עם עצמי, ודחיתי את ההצעה בנימוס. אמרתי, שאין זה נעים לי להטריח את הרב והרבנית החשובים, שהרי אין מדובר בלינת לילה יחיד, כי אם לתקופה של שבוע ויותר. אך משום מה, הרב לא אבה כל כך מהר לוותר על המצוה הגדולה שנפלה בחלקו, וניסה בכל מיני דרכים לשכנע אותי להתארח בביתם: "אין זו טרחה עבורנו כלל וכלל", הפציר בי הרב, "ואדרבה הרבנית תשמח מאד! תעבור לכל הפחות לכמה ימים בביתנו, ואם בכל זאת תחפוץ נפשו אחר כך בפרטיות, תוכל תמיד לעבור לאותה דירת נופש."

לא נותרה בפני שום ברירה, שכן אין זה נאה לדחות ולסרב לבקשה חוזרת ונשנית של רב גדול בישראל. ביטלתי אפוא את שכירות הדירה, ארזתי את המטלטלים, והפעם לא לנסיעה ארוכה בת שעות, כי אם להליכה קצרה באוויר הצח והנעים של טבריה. כשהגעתי לבית הרב, קיבלו אותי הרב והרבנית בסבר פנים ובשמחה, הם הציעו בפניי חדר צדדי לביתם לסדר בו את חפצי, ולאחר שסעדת את לבי בארוחה נעימה, פרשתי לחדרי לישון. האירוח בבית הרב והרבנית נעם לי מאד, ישנתי שנת ישרים שקטה ושלוה, זה היה נחוץ מאד, לאחר תקופה ארוכה של סבל, מריבה וחוסר שקט נפשי. למחרת בבוקר עם שחר התעוררתי בכוחות רעניים לטבילת מקוה בימה של טבריה, ולתפילת שחרית. בטרם יציאתי את הבית רואה אני את הרב טורח לבכמה טרחות בביתו, מתחילה הכין עבור הרבנית נטלה עם מים וקערה לנטילת ידיים, לאחר מכן הוציא את המים ופשפם, ושוב רץ אל המטבח והעמיד קומקום להרתיח מים, ומשנשמעה שריקת הרתיחה, יצק את המים על גרגרי הקפה והכין כוס קפה חם ומהביל, מניחו על גבי מגש, כשהוא מצמיד על ידה צלחת קטנה עם עוגיות, כך כנס עם הישי הנאה והמלבב הזה אל חדרה של הרבנית, והגיש לפניו את התקרובת, כדי שתתחיל את יומה בכוס קפה המחמם את הגוף וגם את הלב...

אני בעמדי מן הצד, ממשיך האישי בסיפורו, הבנתי שכנראה הרבנית לא חשה בטוב, ונחלשה מעט, ולכן מטריח הרב את עצמו לשרת אותה, בשרות כה אדיב ומסור. לכן הודעתי לרב בטרם יציאתי לבית הכנסת, שהנה מיד לאחר התפילה בעזרת השם אבוא לפנות את חפצי, ואחזור אל דירת הנופש ששכרתי אמש. "אינני רוצה להטריח את הרבנית החולה, חלילה", טענתי. התפלא הרב: "הרי הרבנית אינה חולה כלל וכלל! היא בריאה ושלמה ב"ה! שמא לא נהנית אצלנו? אולי היה חסר משהו, או אולי היה לך קר בלילה?" אמרתי, שהיות ורואה אני שהוא צריך לטרוח ולשרת את אשתו הרבנית, הבנתי שלבטח אין היא חשה בטוב, ואינני רוצה להקשות עליה יותר.

"מה פתאום" עונה הרב, אין כאן שום חולי ושום מחלה, חלילה וחלילה! אלא שראיתי בכתבי האריז"ל שצריך האדם לקבל על עצמו מצות (ויקרא יט, יח) **"ואהבת לרעך כמוך"** לפני התפילה. וזה לשון קודשו (שער הכוונות דרושי ברכת השחר): 'קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת, צריך שיקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך. ויכון לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות מעלה ולעשות פרי'. עד כאן לשון קודשו. לכן חשבתי לעצמי, "הסביר הרב, למה לא לחפש אחר חבר בחצות העיר או בבית הכנסת, כדי לקיים בו מצות ואהבת לרעך כמוך", הנה יש לי כאן המוכן בתוך הבית, אפשרות קרובה נינוחה ונגישה לקיים מצוה מופלאה זו". שהרי כבר יסד מורנו הרב חיים ויטאל זצוק"ל בספר הליקוטים (פרשת עקב פ"ח) שכל עיקר כוונת מצות הנישואין אינה באה כי אם בכדי לקיים בה מצוה זו של 'ואהבת לרעך כמוך', כשיאהב אותה כגופו."

וכאן סיים האישי את סיפורו: "כמוכן שאחר שיעור מוסר חי ומאלף שכזה השתנתה כל תפילתי ביחס לנישואין. כשהתבוננתי באורחות חייהם של חכמי התורה, ושדרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, למדתי היטב דרכי חיים ושלוה, כיצד צריך האדם לכבד את אשתו ולאהוב אותה. מיד קיצרתי את חופשתי, קמתי ונסעתי לביתי. ומאז התהפכה כל צורת התייחסותי לאשתי, התחלתי לכבד אותה ולדרוש בשלומה ובטובתה. במקום להתקיף בכל מקום עלי המגרעת, או להתגונן מחיצי ביקור הרסנית, העלתי על נס את הצדדים החיוביים, והשתדלתי להשרות תמיד אוריה נעימה ופייסנית בשמחה ובאהבה. וכמים פנים אל פנים, אף היא החזירה לי באותה מטבע, וחזר השלום לשכון בביתנו. ומאז ועד היום מכיר אני טובה לרב, שבזכותו חזר השלום לבתינו. (טיב המעשיות)

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.